

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN DÜNYASINDA İKİ ZİT KAVRAM: TEMBELLİK VE ÇALIŞKANLIK

*Hatice FIRAT**

ÖZET

Sait Faik Abasıyanık, gerek geleneksel hikâye anlayışının değişmesindeki etkisi gerekse sıradan insanların hayatını (sorunlarını, sevinçlerin vb.) anlattığı eserleriyle edebiyatımızda hikâye türünün ilk akla gelen isimlerinden biridir. Bu bakımdan Sait Faik ve eserleri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Yazarımız söz konusu olduğunda ilk akla gelen özelliklerinden biri tembellik (avarelik/aylaklık) huyu ve çalışkan insanlara duyduğu sevgidir. Buna karşın yapılan araştırmalarda bu konunun ayrıntılı olarak ele alınmadığı görülmektedir. Araştırmamızda, yazarın bahsi geçen özellikleri, son dönem hikâye kitaplarından olan “Havuz Başı” ve “Son Kuşlar”da yer alan eserlerinden verilen birtakım örneklerle sunulmaktadır. Çalışmada Sait Faik’in tembellik ve çalışma /çalışkanlık konusundaki düşünceleri ve bunun eserlerine yansımaları ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk Hikâyeciliği, Sait Faik, Tembellik.

TWO OPPOSITE CONCEPTS IN SAIT FAİK ABASIYANIK'S WORLD: LAZINESS AND DILIGENCE

ABSTRACT

Sait Faik Abasıyanık is one of the leading names in our literature with both his impact on the change of conventional story understanding and his works on ordinary peoples' lives (problems, happiness, etc.). For this reason, many studies have been conducted regarding Sait Faik and his works. The main characteristic of the writer is laziness (idleness / vagrancy) and his sympathy

* Yrd. Doç. Dr. Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
haticefirat@mu.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

on hardworking people. However, we don't see enough studies regarding these features of the writer. In our study, we are focusing on writer's mentioned features by using some examples from recent story books of his such as "Havuz Başı" (Pool Shore) and "Son Kuşlar" (Last Birds). In this study, Sait Faik's thought on laziness and diligence and its reflections on his works have been analyzed.

Key Words: Modern Turkish Stories, Sait Faik, Laziness.

Giriş

Sait Faik Abasıyanık, modern Türk hikâyeciliğinin öncü isimlerinden biridir. Hikâyelerini 1936 yılında yayımlamaya başlayan Sait Faik ölüm yılı olan 1955'e kadar toplam sekiz hikâye kitabı ve 148 hikâye ile (Fethi Naci, 2008: 91) edebiyatımızın, hikâyeciliğimizin köşe taşlarından biri olmuştur. Edebiyat dünyası içinde Sait Faik, kimi zaman 1950 yılına kadar olan dönem içinde Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal ve Sabahattin Ali ile birlikte hikâyeciliğimizin dört köşesinden biri olarak görülmüş kimi zaman da Sabahattin Ali ile birlikte Türk hikâyeciliğinin başındaki isim olarak nitelendirilmiştir. Hikâyeciliğimizin bu iki ismi kendisinden sonra yetişen birçok yazarı etkilemiş olmaları bakımından da önemlidir (Su, 2000: 15; Lekesiz: 2000: 22, Gümüş, 2008: 40).

Sait Faik, hikâyeciliğe geleneksel hikâye biçimi olan; olaya, çatışmaya dayanan, mesaj verme kaygısının hâkim olduğu, idealize edilmiş kahramanlara yer veren Maupassant tarzı hikâyelerle (olay / vak'a hikâyeleri) başlamıştır. Yazarın, Semaver (1936), Sarnıç (1939) ve Şahmerdan (1940) adlı hikâye kitapları bu dönemin yani yazarın ilk döneminin verimleri olarak kabul edilmektedir.

Sait Faik hikâyeciliğinin ikinci dönemi ise Çehov tarzı (Durum hikayesi) hikâyeler kaleme aldığı 1948 sonrasını kapsamakta ve "Lüzumsuz Adam" adlı hikaye kitabıyla başlamaktadır. İsmail Çetişli, Sait Faik'in bu hikâye tarzı ile Türk öykücülüğünün zirvesine oturduğunu belirtmektedir (2004:185). Bu dönem hikâyelerinde görülen genel özellikler ise: belirgin giriş, gelişme, sonuç ayrımının olmaması; olay yerine yaşamın içinden bir an, durum ya da kesitin hikâyeye konu edilmesi, yaşamın içinden herkesin ve her şeyin hikâyeye konu olabilmesi, hikâyelerinin deneme türüne yaklaşması ve şiirsel üslubun daha da belirginleşmesidir. Bu dönem hikâyelerinde de

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

gerek insanlar gerekse tabiat/çevre ayrıntılarıyla, canlı tasvirlerle okura sunulmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi Sait Faik hikâyelerinde her şeyin ve herkesin konu edilebileceğini düşünse de, hikâyelerine bakıldığında temel temanın sevgi olduğu görülmektedir. Özellikle insan sevgisi ve tabiat sevgisi yazarın eserlerinde geniş bir yer tutar. Ancak insanlar arasında en çok “balıkçılar”, tabiat unsurlarından da “deniz ve balık” eserlerinde belirgin biçimde öne çıkmaktadır.

“İnsanlardan başlayarak tabiatın her unsuruna sinen sevgi eserlerine hâkimdir ve onun görüşünü ifade eder. İçi büyük bir yaşama sevinciyle dolu olan Sait Faik, çevresinde şahit olduğu sevgisizlikleri yazar, bütün unsurları gerçekten alınmış fakat gerçekdışı bir dünya kurar. Hikâyelerinin çoğunda kahramanlardan biri kendisidir.” (Enginün: 2004: 304).

İnci Enginün’ün de yukarıda belirttiği gibi, yazar eserlerinde her kimi ya da neyi anlatırsa anlatsın aslında anlattığı kendisidir. Kimi zaman kendini merkeze alarak; kendinden, insan ve çevre karşısındaki etkilenme ve düşüncelerinden bahsederek hikâyesini kaleme almaktadır. Kimi zaman da kahramanıyla kendisi arasında sıkı bir bağ kurarak onlar üzerinden kendisini anlatmaktadır.

“Yazarın, öykülerinin odak noktasındaki bu insanlarla özdeşleştiğini ileri sürecektir değilim. Ama yaşarken, yazarken, uyurken, düş görürken onların soluğunu, ensesinde değil, içinde kişiliğinin en derin noktasında duyduğu kesin. Çünkü onları yazarken kendini de yazıyordu”. (Edgü, 2003: 8)

“Gözlemci-gerçekçi bir bakışla yaklaştığı konularda bile kişilerin dramından çok kendi sıkıntılarından doğan dramı yansıtmıştır. Bu bir yerde Sait Faik ile kahramanlarının özdeşleşmesi demektir. Onun başarısı bu sunî dramı kendi aşırı duygusallığı ile yoğurup umûma maletmiş olmasıdır. Hikâyelerine bu açıdan yaklaşıncaya devamlı olarak kendini anlattığını görürüz”. (Kutlu: 13)

Buna bağlı olarak Sait Faik eserlerinde doğrudan “ben” diliyle hatta sık sık yazarlığına vurgu yaparak yazan bir sanatçıdır.

“... Ben zamiriyle yazar, iki. Bu zamirin imkânlarını alabildiğine kullanır. Kendisi ya asıl kahramandır ya da olup biteni izleyen. Bu yüzden hatıra baskındır. Çağrışımlar boldur. Öyküsü ‘ben’ in buyruğunda oradan oraya sıçrar. Bu arada biçimce özgürleşir. Hem de yazdıklarının öykü mü, mektup mu, röportaj mı olduğunu kendisinin bile söyleyemeyeceği kadar.” (Mert, 2000: 96).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Bu nedenle Sait Faik'le ilgili birçok gerçeği, özelliği hikâyelerinden yakalamak mümkün olmaktadır. Başka bir deyişle yazar kendi gerçeklerini hikâyeleştirmektedir.

“Sait Faik öyküleri biyografik öğelerin kullanımı bakımından sınırları belirsiz bir anlatım biçimi sunar. Bununla birlikte otobiyografik anlatım yalnız ben-anlatım konumundan gerçekleştirilen bir anlatım da değildir her zaman. Lüzumsuz Adam'daki “İp Meselesi” adlı öyküde o anlatımın içerisinden anlatıcı, otobiyografik gerçekliği hikaye konusu haline getirir”. (Aslan, 2008: 244)

Yazar hakkında bilinen ve kendisinin de eserlerinde sık sık vurgu yaptığı konular arasında avare, tembel bir yapıya sahip oluşu da yer almaktadır. Yazar eserlerinde aslında bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir.

Sait Faik, öğretmenlik, ticaret gibi birçok mesleğin içinde yer almış, ancak hiçbir işi yazarlık kadar sevmemiş, en sonunda yazarlık dışında başka bir iş yapmamaya, yazdıklarıyla geçinmeye karar vermiştir. Bu bakımdan yazarın hayatında birçok yarım kalmış, başarısızlıkla sonuçlanmış iş bulunmaktadır. Tüm bunlara karşılık yazarın maddi bir sorunu olmadığı, ailesinin imkânları sayesinde geçinme derdi yaşamadığı bilinmektedir.

Buradan hareketle yazarın hayatının geneline bakıldığında, çok çalışkan bir insan olmadığı görülmektedir. Hatta Fethi Naci (2008: 91) Sait Faik'i yazarlık konusunda bile çalışkan bulmamaktadır:

“Sait Faik'in ilk kitabı 1936'da (Semaver), son kitabı (Alemdağda'da Var Bir Yılan) 1954'te, ölümünden iki ay kadar önce yayımlanmış, 18 yılda toplam 1.305 sayfa yazmış olması Sait Faik'in verimli bir yazar olmadığını gösteriyor. Geçinmek için yazı yazmak zorunda olmaması, öyle sanıyorum, verimini azaltan en önemli neden”

Bu çalışmada, Sait Faik hakkında edebiyat kaynaklarında belirtilen tembellik huyu ve buna karşın çalışkanlıkla ilgili düşünceleri, Sait Faik'in ağzından, eserlerinden örneklerle gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Yazarın konuya ilişkin bakış açısını ortaya koyabilmek amacıyla “Havuz Başı” ve “Son Kuşlar” adlı Hikâye kitaplarında yer alan toplam 42 hikâyesi üzerinde incele yapılmıştır.

Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın konusuyla ilgili veriler; “**Havuz Başı**”nda yer alan: “Jimnastik Yapan Adam”,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“Cezayir Mahallesi”, “Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi”; “**Son Kuşlar**” adlı Hikâye kitabında yer alan: “*Son Kuşlar*”, “Yaşayacak”, “Gün Ola Harman Ola”, “Ağıt”, “Balıkçısını Bulan Olta”, “Haritada Bir Nokta”, “Sivri Ada Geceleri”, “Sivri Ada sabahı”, “Kırlangıç Yuvasındaki Kadın” adlı hikâyeler olmak üzere toplamda on iki hikâyeden elde edilmiştir.

1. Sait Faik’e Göre Tembellik ve Çalışkanlık

Bir yazarı en iyi tanımanın yolu eserlerini okumak ve incelemekten geçmektedir. Yazarlarla ilgili birçok bilgiyi eserlerinden çıkarabilmemiz de bunu göstermektedir. Otobiyografik hikâyeler yazan Sait Faik’in, eserlerinde kendisiyle ilgili sözlerine bakıldığında, sıradan insanların hayatlarıyla birlikte kendi yaşantısı, düşünceleri ve duyguları hakkında birçok bilgi verdiği görülmektedir. Bu çalışmada yukarıda da belirtildiği gibi yazarın “kötü huyu” olan tembelliği ve buna karşın çalışma kavramı ve çalışkan insanlarla ilgili düşüncelerine eserlerinden seçilen örneklerle yer verilmektedir.

1.1 Tembellik

Sait Faik’in hikâyelerinde tembellik ve çalışkanlık iki zıt kelime olarak öne çıkmaktadır. Yazarın “tembellik” kavramını “bir işle meşgul olmama, üretmeme, alın teri dökmeme” yani “işsiz güçsüz, başıboş dolaşma” anlamında kullandığı eserlerdeki ifadelerden anlaşılmaktadır.

Sait faik bu kavramla ilgili olarak, benzer anlamlara gelen “avare, aylak” kelimelerini de sık sık kullanmaktadır. Yazar, hikâyelerinde avare, aylak ya da tembel dediği insanların bu durumda olmalarının nedenleri üzerinde fazlaca durmazken kendisinin tembelliği, avareliği için “becerememe, yeterli olamama, iş için uygun mekânlar bulamama” gibi bir takım mazeretleri dile getirmektedir. Aşağıda, yazarın konuya ilişkin duygu ve düşünceleri eserleri üzerinden açıklanmaktadır.

Sait Faik “*Son Kuşlar*” hikâyesinde yaz aylarına duyduğu sevgiden bahsederken kendisinin bilinen özelliklerinden biri olan “tembellik” huyuna da vurgu yapmakta ve böylece kendisinin tembel bir yapıya sahip olduğunu kendi ağzından ortaya koymaktadır.

“ ... öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır” (1994:121)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Yazar aynı şekilde tembelliğini “**Jimnastik Yapan Adam**” da: “ *Onun gittiği deniz kenarına, bir zaman ben gidemedim. Başka kayalar buldum. Oralarda denize girdim. Denize, tembelliğe, güneşe verdim kendimi.*” (1994: 63) ifadesiyle, “**Cezayir Mahallesi**” adlı eserinde de işsiz güçsüz, başıboş insanlardan biri olduğunu “avare” kelimesiyle dile getirmektedir.

“Üçle dört arası Beyoğlu'nun bu kahvesi pek tenhadır. Sokak da tenhadır ya: Sinemalar, mektepler, daireler alacağını almış; sokağı parasız avarelere, kahveyi de bize bırakmışlardır.

Biz kahvedekiler avare değil miyiz? Avare olmasına mis gibi, bal gibi avareyiz ya; biz ümitsiz avareyizdir.” (1994: 103)

“**Sivri Ada Geceleri**”nde de Sait Faik çevredeki insanların gözünden kendisine bakmakta ve bu insanlar tarafından **kaçık, tembel, beceriksiz, işe yaramaz** bir adam gibi görüldüğünü, bu durumun farkında olduğunu okurlarına aktarmaktadır.

“Bütün kabile halkı bana kızdı”

-Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?”

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgar, denizi homur homur söyletirken, martılar hâlâ deli gibi bağırırken ben bir türkü, martının ölümün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları bir üzüntü, bir garipseme, bir birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamları da onlara üzülüp sevinme arzuları veren Türküler söyleyemeyecektim. ...

Kalafat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim:

-Ne güzel, bak, Kalafat- dedim.

-Sen sahiden kaçkımışsın! –dedi. (1994:186, 188)

Konuyla ilgili olarak belirtmek gerekir ki, Sait Faik işsiz güçsüz insanları da benimsemekte onlarda kendini bulmaktadır. Bu bakımdan eserlerinde “serseri, aylak” dediği insan tiplerinden de sıkça bahsetmektedir. Kendisini de çoğu zaman bu insanlardan biri olarak gören yazar, avarelik ettiği belli başlı mekânlar olarak; deniz kenarlarını, meyhaneleri, kahvehaneleri, parkları vb yerleri anlatmaktadır. Bu mekânlar aynı zamanda yazarın yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yerlerdir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“Üçle dört arası Beyoğlu’nun bu kahvesi pek tenhadır. Sokak da tenhadır ya: Sinemalar, mektepler, daireler alacağını almış; sokağı parasız avarelere, kahveyi de bize bırakmışlardır.

Biz kahvedekiler avare değil miyiz? Avare olmasına mis gibi, bal gibi avareyiz ya; biz ümitsiz avareyizdir.” (*Cezayir mahallesi*, 1994: 103,)

“Böyle günlerimizin en kaçılacak yeri bir oda değildir elbet. Bir eğlence yeri de olamaz. Ben kendi nefsimde öyle günlerimde parklara giderim...

... Gülhane Parkı’nda gecelemiş hayali bir serseriye gece yarısı andığım zaman, ben taksim Bahçesi’ndeydim. Bir kanepeye oturmuştum. Oturmuş değil, uzanmıştım. Gökte ay vardı. Hava oldukça serindi. Yanımdaki kanepede iki serseri oturuyordu. Konuşuyorlardı. ...” (*Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi*, 1994: 99,

1.2. Çalışkanlık

Sait Faik’in hikâyelerindeki ifadelerle bakıldığında *çalışma* kavramını “bir işle uğraşma, üretme, alın teri dökme”; *çalışkan* kavramını da “bir işte çalışan, üreten, alın teri dökerek geçimini sağlayan” manasında kullandığı görülmektedir.

Hikâyelerde yazarın önemseydiği ya da bahsettiği çalışkan insanların uğraştığı meslekler açısından bakıldığında: boyacılık, balıkçılık, kahvehanecilik, kilim dokuma, yazma boyama, kalıp dökme, çeşm-i bülbül üfleme (bir tür cam işlemeciliği) yani genel anlamda yazarlığı da içine aldığı zanaat alanı kendisini göstermektedir.

Hikâyelerdeki kahramanlar genellikle bedensel bir çalışma içinde olsalar da Sait Faik’in yazarlığı da zanaat olarak görmesinden anlaşılmaktadır ki “çalışma, çalışkanlık” kavramlarıyla sadece bedensel olarak bir işle uğraşma değil, zihinsel çalışmalar da kastedilmektedir. Aşağıda konu, eserlerde yer verilen ifadelerle bağlantılı olarak açıklanmaktadır.

Yazar, “*Yaşayacak*”, *Gün Ola Harman Ola*” ve “*Ağıt*” adlı eserlerinde çalışkanlığa ve çalışkan insanlara karşı takdir dolu ifadelerle yer vererek, onları övmektedir.

“Çalışanların içinde bir imrozlu Rum vardı; elli yaşlarında kadar. Saçı dökülmüş kafasından, alelade boyu posundan umulmayan bir ustalıkla çalışıyordu. Adamı hayranlıkla seyretmemeye imkân yoktu. Çalıştıkça açıldı, gelişti. Çalıştıkça bir kudret heykeli hali aldı” (1994:141)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010

“Mercan Ustanın ellerine hayran hayran baksam. ...

Mercan Ustanın boyacı sandığını seyrettikten sonra, içinizde Mercan Usta ile bir salaş meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Ustadan ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa, İstanbul ilini bırakıp gidin” (1994:158, 15)

“O yalnız ağıyla yaşamıştı. Yalnız ağlarıyla yetmiş beş sene aç açık kalmamış, namerde muhtaç olmamıştı” (1994:165,)

Yakup Çelik, Sait Faik'in hikâyeleri üzerine yaptığı çalışmada, yazarın eserlerinde, işini iyi yapan, hakkını vererek yapan insanların; hak, adalet, terbiye, emek, arkadaşlık, sevgi gibi yüksek değerlere sahip kişiler olarak sunulduğunu belirtmektedir. (2002:347)

Yazar, genel anlamda çalışan, üreten, alın teri döken insanlara büyük bir saygı, hayranlık duymaktadır. Sait Faik'in hayatına bakıldığında bu durum; ailesinin maddi imkânları ile yaşamını sürdürmesi, buna bağlı olarak bir işte uzun süre çalışmamış olması, daha çok bohem hayatı yaşaması ve bundan dolayı duyduğu rahatsızlık ile açıklanabilir.

Yazarın aynı şekilde bu çalışkan insanlara hayranlıkla bakarken, “**Yaşayacak**” adlı hikâyede olduğu gibi kendisinden utandığını, kendisine kızdığını ifade edecek sözlere yer vermesi, yukarıda da belirtildiği gibi sahip olduğu bu olumsuz özelliği kabullenmesine karşın bu durumdan memnun olmadığını, bu konuda umarsız davranmadığını otaya koymaktadır.

“...Paltomun içinde üşüyen benliğime, içimden bir tükürüş tükürdüm. ... Çalıştıkça yüzü değişti, pazuları şişti. Buz gibi kış gününde terliyordu. Gömleğini çoktan atmış, bir atlet fanilesi kalmıştı. Saçı dökülmüş elli yaşındaki insan kafası bu adalenin kudreti, çalışma denilen şeyin sevgisi ile yaş denilen insan uydurması bir anlayışı, bir hamlede silivermişti. ... Sanki daha dün doğmuş, çalışmanın zevkli bir şey olduğunu, insanı bambaşka ettiğini anlamıştı. ...” (1994:141)

Aynı şekilde yazar çalışan insanlara duyduğu sevgiyi, onları seyirden aldığı hazzı “**Haritada Bir Nokta**” adlı eserinde de dile getirmektedir. Bir anlamda yazar bu insanları izlerken onlarla bütünleşmekte ve çalışma isteğini, ihtiyacını onları seyrederek de olsa gidermeye çalışmaktadır.

“...iyileri, kahramanları, namusluları, hak yemezleri, alın teri ile sert tabiattan kavga ve dostlukla ekmeğini çıkararak, birbirine fedakarlık ederek yaşayanları seyirden duyduğum hazla derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım.” (1994:179)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“**Gün Ola Harman Ola**” adlı hikâyede, zanaat ustalarına duyduğu sevgiyi belirtirken kendisi gibi yazarları da zanaat ehli olarak gördüğünü dile getirmektedir. Ancak burada topluma yönelik eleştirilerini ortaya koyan yazar, kendisini de dâhil ederek zanaatçılara, bir anlamda üreten, çalışan insanlara gereken değerin verilmediğinden yakınmaktadır. Bu konu üzerinden insanların birbirine uzaklığına ve bu durumun dünyayı çirkinleştirdiğine de vurgu yapmaktadır.

“Mercan Ustanın ellerine hayran hayran baksam. ...

Mercan Ustanın boyacı sandığını seyrettikten sonra, içinizde Mercan Usta ile bir şaşal meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Ustanın ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa, İstanbul ilini bırakıp gidin. ...

Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zenaat ehliyiz. Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Ustaya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenele, ne çeşmi bülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kattık işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık. “ (1994:158, 159)

Yazarın yazı yazmak dışında çalışma isteğini gidermek için neler yaptığı da soru olarak akla gelebilir. Bu noktada en öne çıkan iş balıkçılıktır. Bu konuya Sait Faik’in “Yazarlık Tutkusu”nun ele alındığı bölümde değinilecektir.

2. Çevresindeki İnsanların Sait Faik’in Çalışma isteği ve Tembelligi/Aylaklığı Üzerindeki Etkisi

Sait Faik deyince akla ilk gelen özelliklerinden biri onun tabiata duyduğu sevgidir.”**Haritada Bir Nokta**” adlı eseri de onun bu sevgisini ele alan bir hikâyedir. Sait Faik burada sevdiği varlıklar içinden “ada”yı öne çıkarmaktadır. Yazar tabiatı bir dost, bir **baba** olarak nitelendirerek tabiata verdiği önemi belirtmektedir. Bu durum aynı zamanda, yazarın insanlarda bulamadığı samimiyeti, dostluğu tabiatta bulduğunun da bir göstergesidir. Sait Faik’in tabiatı babaya benzetmesini yine onun yaşamıyla ilişkilendirmek mümkündür.

Babası, Sait Faik’in bir iş sahibi olabilmesi için oğluna bir zahire dükkânı açmıştır. Ancak Sait Faik, tembellik huyunu burada da göstererek, dükkâna istediği zaman gelip gitmiş, bu nedenle kısa sürede zarar ederek dükkânı kapatmak zorunda kalmıştır. Babası, Sait Faik’in ticaretten uzak durmasını istememişse de oğlunun isteği üzerine onu yurtdışına, ekonomi okumaya göndermeye razı olmuştur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Ancak Sait Faik öğrenimini de yarım bırakmıştır. Bu açıdan bakıldığında babası onun **tembelliğinin karşısında** duran, onu iş sahibi etmeye, hayatta kalması için iş öğretmeye çalışan kişidir. Yazarın, annesinden aldığı tavizleri babasından alamadığı, onunla hep mesafeli bir ilişkisi olduğu için (Sönmez, 2006:76) “yüz vermez” tabiri ile; kendisine hayata tutunabilmesi için birçok imkân sağlaması nedeniyle de “öğretici” ifadesiyle babası ve tabiat arasında ilişki kurduğu onları özdeşleştirdiği düşünülebilir.

“Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar... .. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İlimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. ...

Tabiat çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren yüz vermez bir babadır. Fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübenin damını uçurdu zaman daha sağlamı daha hünerliyi bulmayı öğretiyor. Canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyordur. “ (1994:175)

Aynı hikâyede bu durumun tersi de karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda tabiatı yüz vermez bir babaya benzeten yazarın denizi “yüz veren” bir anneye benzettiği görülmektedir. Bu da hayatı boyunca annesinden maddi ve manevi destek almasına bağlanabilir. Yazarın, annesi Makbule hanımla çok kuvvetli bir bağı olduğu ve annesinin kendisini maddi anlamda da hep desteklediği bilinmektedir. Ancak yazar eserde denizin bu kadar yüz verici olmasını doğru bulmadığını özellikle “*bunun yarını var*” ifadesiyle belirterek aslında tembelliğe yönelmesinde annesinden yüz bulmasının, ona duyduğu güvenin etkisi olduğunu hissettirmektedir. Aşağıdaki ifadeleri, yazarın da bu anne tavrını, bir anlamda tembelliği doğru bulmadığını ortaya koymaktadır.

“Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar naz etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. Bunun yarını var. Dalga kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su baştan girip çıkacak” (1994:178)

Sait Faik, yine aynı hikâyede yer verdiği açıklamalarıyla, yaşadığı çevredeki (özellikle Burgaz ada) insanların da çalışma ve tembellik konusunda kendisi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alınterini, sessizliği yeniden bulacak; belki yeniden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meyus ve mahcup ölümü bekleyecektim ”

“biliyordum ki, insanlar beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam, ‘koca evi barkı var. Ne bok yemeğe balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz’ diyeceklerdi. ‘baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar savar sürünür’ diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya duya, sıkıla patlaya; rüzgârı, denizi, ağı seve seve, ölümü beklediğimi bilmeyeceklerdi. (1994:178, 179)

Bu ifadelerden yazarın, çok sevdiği alt tabaka insanlarından biri olamadığı, aralarında bulunduğu insanların kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelerinin farkında olduğu anlaşılmaktadır. Yazar, eleştirilmesinin baş nedenleri arasında; annesinin de desteğiyle maddi sıkıntısı olmadan yaşamasının, çalışmamasının geldiğini belirtmektedir. Yani varlıklı bir aileden geldiği, malı mülkü olduğu için, bir işle uğraşması, çalışması diğer insanlar tarafından pek anlamlı bulunmamakta ve yazar eleştirilmektedir. Buna karşın çalışmadığı zaman da bu insanlar onu ana-baba parası yemekle itham etmekte ve aynı nedenle hor görmektedir. Yukarıdaki ifadelerden yazarın, çalışsa da çalışmasa da takdir edilmediği için mutsuz ve arada kalmış olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik bu durum onu daha çok tembelliğe itmektir.

Sait Faik, bu alıntıda, kaybettiği özellikler arasında “alın terini” de sayarak yine tembellikten duyduğu rahatsızlığı ve alın teri ile geçimini sağlamaya duyduğu özlemi dile getirmektedir.

3. Sait Faik’in Yazma Tutkusu

Sait Faik Abasıyanık’ın hayattaki en önemli ve devamlı yapabildiği işi “yazarlık”tır. Sait Faik her fırsatta yazmanın kendisi için bir tutku olduğunu dile getirmiştir. “**Kırlangıç Yuvasındaki Kadın**” başlıklı hikâyesinde kendi işinin **yazarlık** olduğunu ve bu işe **tutkuyla** bağlı olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır:

“Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp ekmek yemek, yazmak demek aklına ne gelirse, kağıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim; ne yapayım? Bu zanaat pek geçmiyor. Doyurmuyor. Ama bir defa tutulmuşuz.” (1994:220)

Yazar “**Haritada Bir Nokta**” adlı eserinde yazmama kararı almasına rağmen gördükleri karşısında susamadığını ve ancak yazarak rahatlayabildiğini, yani bu tutkuyu terk edemediğini belirtir. Hikâyenin sonunda meşhur, şiirsel sözlerine yer verir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazmak da, bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştu tütüncüye, kalem kağıt aldım. Oturdum. Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yontuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım. (1994:182)

Buna rağmen Sait Faik eserlerinde kimi zaman yazı yazmak isteği duymadığını, yazmaktan vazgeçtiğini de dile getirmektedir. Bu ifadelere **Harita da Bir Nokta** da ve **“Kırlangıç Yuvasındaki Kadın”** da açıkça yer vermektedir.

“Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazmak da, bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? (1994:182)

“Olur mu öyle şey? Olsun olmasın. Oturup dedikodular, olmamış şeyler, olup da kimsenin takmadığı hikayeler, düzeltmeyeceğim işler, daha doğrusu, ne aynada, ne fotoğrafta kendi kendimi göremediğim halde, başkalarını değil anlamak; görürmüşüm gibi onlara dair sözler söylemek içim çekmiyor bugün”. (1994:219)

“Balıkçısını Bulan Olta” da Sait Faik bir yazar olarak onu yazmaya iten gücün dış dünyaya bağlı özgürlük değil, ruhunda hissettiği özgürlük olduğunu söylemektedir. Buradaki sözleri ile zaman zaman duyduğu yazma ve yazmama isteğinin kendi psikolojisiyle bağını ortaya koymakta, iç dünyasında duygular özgürce coştugu zaman yazmayı sevdiğini anlatmaktadır. Yani yazarın en sevdiği işi yapması için de bazı şartların oluşması gerekmekte, aksi halde yazar bu işini de yapma isteğini kaybetmektedir.

“Ben bir yazıcı idim. Yazı yazmak canım istemiyordu. Yazı yazmam için bana çiçek, kuş hürriyeti değil, içimdeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazım. Küçücük hürriyetler değil, alabildiğine yüz verilmiş bir çocuk hürriyeti istiyorum. Bu bana lazımdı. Yoksa her şeyi ağızda gevelemekten başka ne yapabilirdim? Ne yapıyordum.” (1994:167)

Sait Faik, **“Haritada Bir Nokta”** adlı eserinde yine **yazma isteği/isteksizliği** üzerinde durmaktadır. Aslında kendisinde bir tutku olan yazma alışkanlığından bazen kurtulmak istediğini belirten S. Faik, **yazmayı kötü bir huy** olarak nitelendirerek, yazmaktan uzak olduğu dönemlerde onun yerine **balık tutmayı** tercih ettiğini anlatmaktadır. Bu bakımdan yazarın **“çalışma/iş”** söz konusu olduğunda yazarlık dışında balıkçılığa ilgi duyduğu ortaya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

çıkılmaktadır. Bir anlamda yazı yazmadığı zamanlarda alternatif işi balık tutmaktır denilebilir.

“Aklıma ara sıra esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyunu, bu tek kötü huyu muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden, “düşünürsem Allah canımı alsın!” düşüncesiyle yeniden bulabilirsem kalemsiz kağıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım. Yazmayacaktım.” (1994:179)

Aynı şekilde “**Balıkçısını Bulan Olta**”da da yazar balıkçılık yapma isteğini ve sevgisini dile getirmektedir:

Oltam elime değdi. Kararım kat’i idi. Bütün paramı bu oltaya harcamıştım. Balık tutacak, satacak, akşamları sattığım balığın parasıyla içecektim. Sabahleyin erkenden balığa. Akşam şişem cebimde balığa.”(1994:167)

Bu bakımdan yazar eserlerinde balıkçılarla olan ilişkisine ve yaşadıklarına sıkça yer vermektedir. Yazarın balık avlamak dışında sevdiği işlerin başında “kahvecilik” gelmektedir. “**Son Kuşlar**” adlı hikâyesinde kahveciliğe duyduğu sevgiyi ve bu işi yapma isteğini dile getirmektedir.

“...Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için, kahveci olamamışumdur. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesin, n üç beş gediklisi... bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama, bundan güzel başlar ve biter mi?” (1994:122)

Şunu da belirtmek gerekir ki, yazar sevdiği bu işleri yapmamak için her zaman bir takım bahanelere sahip görünmektedir. Yukarıdaki satırlarda kahvecilik yapmamasının nedenini “iyi bir kahve bulamamak” olarak belirtmektedir. Balıkçılıkta beceriksizliğini; yazarlıkta da anlatmak istediklerini doğru anlatamamayı, dile getirdiği bozuklukların değişmesi için bir şey yapamamış olmayı gösterir. Hatta daha önce belirttiğimiz gibi geniş hürriyetlerinin olmamasını da bu nedenlere dâhil etmektedir. Bu bakımdan en iyi yaptığı yazarlık işinde bile zaman zaman ara vermiş, yazmaktan uzaklaşmak istemiştir.

“Bir yarım kiloluk karagözü iğneden çıkarıp kıçaltına fırlatıyor. Ben bir tane tutamıyorum. O durmadan balık çekiyor.

-sen yem yedirmene bak!-diyor. Artık tersliği geçmişti. Acemiliğe gülüyor.

...

Ben oltayı sarıyor, sandalın küpeştesine uzanıyorum.

Kalafat:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

-Mademki elinden iş gelmiyor; uyu uyu!-diyor.

Gözlerini kapıyorum. Rüyama Kalafat, karagözler fırlatıyor; Sotiri, fenerin dibinden, rüyama tavşanlar sıçratıyor". (Sivriada sabahı 1994:194, 195 -)

Yukarıda da değindiğimiz gibi Sait Faik, kimi zaman yazarlığını sorgulamaktadır. "**Kırlangıç Yuvasındaki Kadın**" adlı eserde sürekli insanların sıkıntılarını anlatmaktan, daha doğrusu anlatmayı becerememekten bıktığını dile getirmektedir. Beceremediğini düşünme sebebi olarak ise, daha kendini bile anlayamamış, tanıyamamışken başkalarını anlamasının mümkün olmadığı düşüncesini göstermektedir. Bu durum yazarın çalışmaktan uzaklaşmasında; becerememe, yeterli olamama duygusunun da hâkim olduğunu ortaya koymaktadır. "**Kırlangıç Yuvasındaki Kadın**" adlı eserden bir alıntıyla duruma örnek vermek mümkündür:

"Bıktım doğrusu artık, oturup insanoğlunun çektiğini anlatmaktan, bıkmaktan geçtim, anlatamadım. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum sarı saçları vardı dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim. Şuna güler, şuna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine sövdüm fakire enayi gibi acıdım. Nerdeyse dünyaya nizamata vermeye kalkacaktım! (1994:218)

Yazar, aynı hikâyede yazarlığı değerlendirmeye devam ederken, bir yazarın aklına her geleni yazmaması gerektiğini belirtir:

"Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp ekmek yemek, yazmak demek aklına ne gelirse, kağıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim; ne yapayım?..." (1994:220)

Ancak görülmektedir ki yazar, yazmak konusunda doğru bulduğu yolda giden biri değildir. Söylediğinin tersini yapmaktadır. Yine bu durumdan duyduğu rahatsızlığı, aynı zamanda bu durumu değiştirememekteki çaresizliğini "ne yapayım" ifadesiyle ortaya koymaktadır. Yani yine işini olması gerektiği gibi yapamama duygusu ağır basmaktadır. Buna karşın yazarda bir gayret yerine, boş vermenin, kendini olduğu gibi kabullenmenin söz konusu olduğu görülmektedir.

Sonuç

Hikâyelerini kaleme alırken, genel olarak kahramanlarıyla bütünleşen, onlar üzerinden kendisini anlatan Sait Faik, birçok hikâyesinde de doğrudan kendisini anlatmaktadır. Bu bakımdan çalışmamızda adı geçen eserler üzerinden yaptığımız incelemeler

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

sonucunda, yazarın ele aldığımız konuya ilişkin duygu ve düşünceleri açıkça kendisini ortaya koymaktadır. Sait Faik, okurlarının onu daha yakından tanınmasını sağlayacak birçok bilgiyi açık yüreklilikle eserlerinde dile getirmektedir.

Bilindiği gibi Sait Faik, öğretmenlik, ticaret gibi birçok işten sonra, iş saydığını belirttiği yazarlıkta karar kılmış ve ömrünün sonuna kadar bu işle meşgul olmuştur. Hikâyeleri incelendiğinde, yazarın sık sık mesleğine vurgu yaptığı ve yazma tutkusundan bahsettiği görülmektedir. Yazma işi, kendisinde bir tutku olduğu halde zaman zaman bu işten de uzaklaşmak istediğini, birçok defa yazmama kararı aldığını da eserlerinde açıkça ifade etmektedir. Bu açıdan yazarın en sevdiği iş de bile istikrarlı olmadığı anlaşılmaktadır.

Sait Faik'in, eserlerinde konuya dair yer verdiği sözleri genel olarak değerlendirildiğinde, kendisiyle ilgili olarak tembelliğini, avareliğini kabullendiği ancak bu durumun kendisini de rahatsız ettiği anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak alın teri ile, çalışıp yorularak ekmeğini kazanan insanlara büyük bir gıpta ve hayranlıkla baktığını dile getirdiği görülmektedir. Bir anlamda Sait Faik kendisinde duyduğu eksikliği, çalışkan insanlarla bütünleşerek, onları överek gidermektedir. Ancak, eserlerine bakıldığında, tembelliği yüzünden kendisini aşağılayacak kadar azap duyan bir adam olarak, bu durumu değiştirecek herhangi bir arayış içinde olmadığı da görülmektedir.

Yazarın bu durumunda (çalışmama, tembel olma huyunda), artık bu yönünü kanıksamış (ya da arkasına sığınmış) olmasının yanında yapmak istediği işleri (balıkçılık, yazarlık vb.), beceremiyor olduğu düşüncesinde olması da etkili görünmektedir. Beceriksizlik duygusunun yazarda yerleşmesinde de yine çevresindeki insanların ona bakışı etkili olmaktadır.

KAYNAKÇA

- ABASIYANIK, Sait Faik, **Bütün Eserleri, Havuz Başı-Son Kuşlar**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1994
- ASLAN, Celal, "Sait Faik Abasıyanık'ın Öykülerinde Otobiyografik Anlatım", **Milli Eğitim Dergisi**, sayı:180, Güz 2008
- ÇELİK, Yakup, **Sait Faik ve İnsan**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- ÇETİŞLİ, İsmail, **Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikaye-Roman-Tiyatro**, Akçağ Yayınları, Ankara 2004
- EDGÜ, Ferit, **Bir Usta Bir Dünya Sait Faik Abasıyanık**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

-
- ENGİNÜN, İnci, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.
- Fethi Naci, **Sait Faik'in Hikâyeciliği**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008
- GÜMÜŞ, Semih, "Öykücülüğümüzün Kısa Tarihi", (Hazırlayan Zehra İPŞİROĞLU), **Çağdaş Türk Yazını**, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2008
- KUTLU, Mustafa, "**Sait Faik'in Hikâye Dünyası**", Dergah Yayınları, İstanbul.
- LEKESİZ, Ömer, "Öykücülüğümüzde Dönemler", **Hece Dergisi**, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı:46/47, Ekim/Kasım 2000.
- MERT, Necati, "Modern Öykünün Serüveni: 1940'tan Günümüze", **Hece Dergisi**, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı:46/47, Ekim/Kasım 2000.
- SÖNMEZ, Sevgül, "A'dan Z'ye Sait Faik", **Kitaplık Dergisi**, Sayı:94, Mayıs 2006.
- SU, Hüseyin, "Öykümüzün Hikâyesi". **Hece Dergisi**, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı:46/47, Ekim/Kasım 2000